

OBLIGATORISK FÖRSKOLEKLASS – PEDAGOGERS PERSPEKTIV

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Jessica Ottosson

2018-FÖRSK-G48

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: LGFÖR14h, Förskolläraryrket

Svensk titel: "Obligatorisk förskoleklass" Pedagogers perspektiv

Engelsk titel: "Mandatory school attendance in preschool" Teachers perspective

Utgivningsår: 2018

Författare: Jessica Ottosson

Handledare: Maria Nord

Examinator: Martin Eriksson

Nyckelord: Skolplikt, förskoleklass, skolgång, obligatorisk

Sammanfattning

Bakgrund

Från och med hösten 2018 är förskoleklassen obligatorisk, vilket också innebär en skolplikt för alla sexåringar. I detta arbete lyfts forskning om elevers första möte med skolan genom forskningsområden så som mognad inför skolstart, målpuffyllelse och lärares perspektiv på förskoleklassen. Dessutom granskas i bakgrunden grundskoleutredningens innehåll, som ligger till grund för beslutet av förskoleklassens obligatoriska skolform, samt kvalitetsgranskningen av förskoleklassens verksamhet vilken genererade en revidering i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmets del som handlar om förskoleklassen.

Syfte

Syftet med denna undersökning är att ta reda på vilka reflektioner pedagoger har om den obligatoriska förskoleklassen och vilka effekter de ser till följd.

Metod

I denna studie har jag använt fenomenografisk forskningsansats som analysverktyg till den insamlade data som gjordes genom halvstrukturerade intervjuer med förskollärare. Sammanlagt genomfördes fem intervjuer med informanterna en och en.

Resultat

Ur resultatet kunde det efter analys identifieras fem effektkategorier, status, likvärdighet för elever, likvärdighet för lärare, ökad tydlighet i innehåll och samverkan. Informanterna förväntar skillnad inom avtal för lärare, skillnad i status för yrket och ökad jämställdhet för både lärare och elever. 10 årig grundskola i förhållande till grundskoleutredningens övriga innehåll framgick ur resultatet som ett problemområde där det påvisade tydlighet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
Problemformulering	2
Syfte	2
BAKGRUND	3
Lärares perspektiv på sitt yrke i förskoleklass	3
Lärares perspektiv på mognad inför skolstart	4
Mognad inför skolstart.....	4
Ökad måluppfyllelse.....	6
Allmän information	7
Skolinspektionens kvalitetsgranskning av förskoleklassen	7
Styrdokument	9
Utredning inför beslut av skolplikt/obligatorium och tioårig grundskola.....	10
METOD	14
Fenomenografisk forskningsansats	14
Validitet och reliabilitet.....	14
Generaliserbarhet och giltighet.....	15
Urval	15
Genomförande.....	15
Analys	16
Etiska ställningstaganden	16
RESULTAT	18
Effekter följt av införandet av skolplikt i förskoleklass	18
Status.....	18
Likvärdighet för elever.....	18
Likvärdighet för lärare	20
Ökad tydlighet i innehåll.....	20
Samverkan	21
10 årig grundskola, obligatorium eller skolplikt.....	22
DISKUSSION	24
Likvärdig verksamhet för alla elever.....	25
Likvärdighet för lärare.....	26

Samverkan	27
Måluppfyllelse och mognad	27
Tio årig grundskola och obligatorisk förskoleklass.....	28
Metoddiskussion.....	29
Didaktiska konsekvenser	30
Förslag till vidare forskning	30

Referenser

Bilagor

INLEDNING

I detta examensarbete skriver jag om förskoleklassen utifrån lärares perspektiv på införandet av skolplikt i förskoleklass. Utifrån tidigare forskning undersöker jag tidigare observerade perspektiv på elevers första skoltid. Det som väckte intresset för detta innehåll var observerade debatter på sociala medier angående pedagogers åsikter om det som då var ett förslag på att införa skolplikt i förskoleklass. Här väcktes mitt intresse för lärares perspektiv och forskning som finns om barns första skolår. Förskoleklassen är en brygga in i skolans värld och i takt med införandet av skolplikt är det ett intressant område att undersöka. Där utveckling sker finns det oro samt förändring och dessa perspektiv vill jag se ur pedagoger perspektiv.

Enligt ett forskningsprojekt mellan 1999 till och med 2005 framgår det, utifrån intervjuer med lärare i förskoleklass, att verksamheten i förskoleklass kan ta form på olika sätt (Pérez Prieto 2006, s. 108). Den kan till exempel vara utformad med nära planering och samarbete mellan förskollärare fritidspedagoger och grundskollärare. Det kan också röra sig om ett ”*kreativt kaos*” där läraren inte styrs av kontroll utan låter verksamheten styras av barnens intresse och lust (Pérez Prieto 2006, s. 108). De lärare som arbetar i förskoleklass och deltog i forskningsprocessens intervjudel underströk alla att den verksamhet som bedrivs i förskoleklass inte enbart handlar det som sker i klassrummet. De menar då att det också handlar om att lära sig rutiner, regler och oskrivna regler för matsalen, skolgården, gymnastikhallen och successivt kunna hantera en minskad vuxennärvaro (Pérez Prieto 2006, s. 109). Skolan bör vara en demokratisk institution där elever utövar inflytande på skolans form och innehåll. Förslaget om skolplikt i förskoleklass var ett vanligt förekommande diskussionsämne under år 2017. Skolverket skriver att:

Förskoleklassen är en del av skolan och det första steget i att genomföra och uppfylla läroplanens mål.

(Skolverket 1999, s. 2)

Herbst och Strawinski (2016, s. 258) nämner i sin studie olika politiskt drivna motioner som grund för varför de i Polen ville sänka ålder för skolstart. Dessa perspektiv var i förhållande till statsbudget samt öka antalet lärarjobb.

Tidigare forskning lyfter studier med olika perspektiv på barns tidiga möte med skolan. Vanligt förekommande perspektiv ur denna forskning var utbildningsfaktor, ålder som anses passande för att börja skolan, barn- och vårdnadshavarperspektiv och politiskt drivna frågor. Sökningsprocessen resulterade i att forskning utifrån barns samt vårdnadshavares perspektiv identifierades i större utsträckning än pedagogperspektiv, vilket gav mig ett större intresse för att utforska pedagogers perspektiv vidare. Ett pedagogperspektiv utifrån införandet av skolplikt i förskoleklass är då ett aktuellt undersökningsområde.

Beslutet för en obligatorisk förskoleklass kommer i bakgrunden redogöras för samt att tidigare forskningsunderlag från olika delar av världen relateras till samma område eller närliggande område i förhållande till grundskolans första år. Metoden för datainsamling samt

bearbetning av datan utgår ifrån kvalitativ forskningsmetodik med fenomenografisk forskningsansats. Den data som samlas in är av en generell karaktär vilket innebär en kvalitativ forskningsmetodik (Fejes & Thornberg 2016, ss. 23, 28). Detta innebär att den insamlade datan kommer att analyseras utifrån fenomenografiska riktlinjer vilket innebär att den handlar om människors tankar om sin omvärld (Kihlström 2007, s. 157). Med avstamp i detta vill jag med studien ta del av pedagogers perspektiv på skolplikt i förskoleklass.

Problemformulering

Förskoleklassen som tidigare var en frivillig institution och som nu införs med skolplikt enligt riksdagsbeslutet (2017/18:UbU7) kan innebära konsekvenser för den verksamhet som bedrivs i förskoleklassen, arbetet för pedagogerna samt på skolan i sin helhet. Vad har då pedagoger för tankar om denna nya bestämmelse?

Syfte

Syftet med denna undersökning är att ta reda på vilka reflektioner pedagoger har om den obligatoriska förskoleklassen och vilka effekter de ser till följd.

BAKGRUND

Enligt riksdagsbeslutet (2017/18:UbU7) kommer förskoleklassen från och med hösten 2018 bli en obligatorisk skolform med skolplikt från sex år ålder. Enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 11. rev. 2016, s. 20) ska undervisningen i förskoleklass ge eleverna förutsättningar att utvecklas för att möta de kunskapskrav som senare ställas i grundskolan. Denna undervisning ska därtill ta utgångspunkt i elevernas behov och intressen. Läroplanen för grundskolan, fritidshemmet och förskoleklassen reviderades 2016 och förskoleklassen fick ett eget kapitel i vilket verksamheten och ansvaret bland annat förtydligas på grund av skillnader och otydlighet som framkommit ur skolinspektionens kvalitetsgranskning (2015:03). Från och med höstterminen 2018 kommer förskoleklassen vara en obligatorisk skolform och det blir skolplikt från och med det året eleven är sex år (Sveriges riksdag 2017). Under en tid har jag följt pedagogers diskussioner genom olika plattformar på sociala medier. Pedagogerna har där uttryckt osäkerhet om framtiden för deras yrke, framtiden för deras elever samt tankar kring läroplan. Därigenom väcktes intresset för pedagogers perspektiv på effekter av införandet av den obligatoriska förskoleklassen. Syftet med denna undersökning är därför att ta reda på vilka reflektioner pedagoger har om den obligatoriska förskoleklassen och vilka effekter de ser till följd.

Lärares perspektiv på sitt yrke i förskoleklass

Under ett forskningsprojekt mellan 1999 till och med 2005 utfördes undersökningar för att besvara ”*vad det är att börja skolan*” där 17 förskollärare intervjuades (Pérez Prieto 2006, s. 9). Som resultat av denna studie framkommer det att förskoleklassen främst är bra för de barn som inte tidigare gått på förskola. Detta bland annat eftersom förskoleklassen generellt sitter i samband med en grundskola och att barnen då lär sig hitta på skolan, skolans rutiner och regler, möter blivande lärare och är då mer skolmedvetna inför senare skoltid (2006 s. 105). Därför visar denna studie att samverkan mellan skola, förskoleklass och förskolan skapar starka relationer socialt mellan barn och lärare (Pérez Prieto 2006, s. 80). Enligt läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet skall undervisningen i förskoleklass ge eleverna möjlighet att utveckla goda kamratrelationer samt känna tillhörighet och trygghet i elevgruppen. I denna undervisning ska eleverna genom leken ges möjlighet att bearbeta intryck, pröva olika identiteter, utveckla kreativitet samt sin förmåga att samarbeta och kommunicera (Lgr 11. rev 2016, s. 20). Gemensamt hos flera av de 17 informanterna som intervjuades var oron för den minskade leken hos barnen under sex år. Med ökat bruk av medier som datorer, tv och mobiler har flertalet informanter observerat förändring i barnens lek vilket de menar har påverkat barnens sociala relationer (Pérez Prieto 2006, s. 81).

Genom undervisningen i förskoleklassen ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att... skapa och upprätthålla goda relationer samt samarbeta utifrån ett demokratiskt och empatiskt förhållningssätt,

(Lgr 11. rev 2016, s. 21)

Lärarna i Pérez Prietos forskningsprojekt bedriver olika typer av skolverksamheter som i utformning och planering av verksamheten helt skiljer sig ifrån varandra. Faktorer som

påverkar planering och utformning av förskoleklassverksamheterna är gruppstorlekar, personaltäthet, lokaler och skolan. Skolans traditioner samt lärarens egna värderingar och förhållningssätt är de främsta faktorerna som lägger grund för hur de planerar verksamheten i förskoleklass (Pérez Prieto 2006, s. 109). Författarna lyfter dessa faktorer vilka är självklarheter för dem som rör sig inom skolans rum. Denna forskning tyder på att pedagogers perspektiv bör lyftas och användas inför utveckling av skolan. Pérez Prietos studie förtydligar varför forskningsområden är aktuellt och behöver kompletteras med ytterligare forskning.

Lärares perspektiv på mognad inför skolstart

Denna undersökning inleddes med en förstudie där dessa lärare skrev ned deras åsikter kring det nya genomförandet av att femåringar börjar skolan och därefter formades intervjufrågor. Eftersom barnen möter skolverksamhet för första gången i första klass, där det förväntas särskild disciplin och verksamheten bedrivs akademiskt, menar Ari (2014, s. 1043) att barn behöver förberedas. Studie genomfördes i grundskolan och handlar om lärares tankar kring startålder för skolan. De lärare som intervjuades hade alla arbetet minst fem år på samma skola och minst ett av dessa år i första klass. Enligt de lärare som deltog upplevde de stora skillnader bland eleverna i sina klassrum där skillnaderna på hur redo och hur mogna eleverna var medförde olika svårigheter i skolning och träning. Lärarna upplevde svårigheter med att möta eleverna när det i denna ålder sker mycket och fort. Lärarna menade att medan somliga är redo för skolan är andra inte, vilket medför svårigheter att anpassa verksamheten utifrån alla individuella behov. Studien påvisade att olika faktorer spelar roll för hur barn lyckas i skolan. Så som hur redo de är för att börja skolan, samverkan med hemmet, övrig förskoleverksamhet samt samhälle (Ari 2014, s. 1045). Denna studie problematiserar ålder för skolstart utifrån pedagogers perspektiv. Studien startades till följd av nya bestämmelser i landet som innebar en sänkt ålder för skolstart (Ari 2014, s. 1043). Datainsamlingsmetoden forskarna använt var intervju, med fenomenografisk forskningsansats, av målgruppen lärare. Innan intervjun fick alla som skulle intervjuas ta del av intervjufrågorna för att få möjlighet att se över dem ordentligt innan intervjutillfället (Ari 2014, s. 1045). Med utgångspunkt lärares perspektiv och problematiseringen av lämplig ålder för skolstart är studien relevant i förhållande till vad denna undersökning ämnar ta reda på. Vilket är att undersöka vilka reflektioner pedagoger har om skolplikt i förskoleklass.

Enligt de lärare Ari (2014, s. 1043) intervjuat behöver barn innan de börjar skolan genomgå utbildningsgrundade aktiviteter så som förskoleklassverksamhet eller liknande. Enligt läroplanen (Lgr 11 rev. 2016, s. 20) ska undervisningen i förskoleklassen ge eleverna förutsättningar att utvecklas för att möta de kunskapskrav som senare kommer att ställas i grundskolans tidigare år. Denna undervisning skall ta utgångspunkt i elevernas behov och intresse (Lgr 11. rev 2016, s. 20) vilket var ett område som lärarna i Ari (2014, s. 1045) studie upplevde svårigheter med på grund av otillräckliga resurser, så som tid och personal.

Mognad inför skolstart

Följande artiklar problematiserar ålder och mognad i förhållande till skolresultat och ur hälsoperspektiv hälsa. Artiklarna har utgångspunkt i vad som förväntas och krav som ställs på samhällsnivå. Effekterna som båda artiklarna nedan undersöker är huruvida tidig skolning

genererar högre skolresultat och vilken roll mognad har i frågan. Effekten av mognad för elevers fortsatta skolning är ett område vilket stärker syftet med även min studie.

Herbst och Strawinski (2016, s. 256) har studerat på vilket sätt ålder och mognad vid skolstart påverkar skolresultat. Författarna menar att motiv till sänkt ålder vid skolstart i Polen dels kommer ifrån en strävan att möta de krav som idag finns i samhället där eleverna behöver mötas tidigare till följd av vårdnadshavares höga akademiska och ekonomiska bakgrund därför anses det att eleverna är mer mogna för skolan. Det finns också enligt författarna en vilja att möta elever från andra bakgrunder för att öka deras förutsättningar för en lyckad skolgång. Det vill säga att elever från längre socioekonomiska förhållanden skall lyckas bättre i skolan till följd av tidigt möte med skolsystem och äldre elever (Herbst & Strawinski 2016, ss. 257-258). Som tidigare nämnt menar författarna konsekvenser till följd av tidigare skolstart med tid tynar ut (Herbst & Strawinski 2016, s. 261). Herbst och Strawinskis studie (2016, s. 259) undersökte vad för konsekvenser kom att följa testgrupperna av sexåringar födda tidigt började första klass. De undersökte bland annat testresultat samt hälsa. Ur deras studie kunde man avläsa att det under det senaste året av deras undersökningsperiod kom att följa en ökning av vårdnadshavare som sökte sig till psykologer för att sätta diagnos på deras barn. En diagnos där brist på skolmognad genererade att eleverna kunde hållas tillbaka ett år, gå i förskolan det året och sedan börja skolan vid ett års ålder. Författarna erkänner att det inför ett beslut om längre skolstartsålder omfattar frågor på politisk nivå, organisationsnivå men de understryker att perspektivet om kognitiv utveckling bör prioriteras. Författarnas frågeställning är om en tidigare skolstart är skadlig eller gynnar elevernas akademiska progression. Då ålder och mognad ställs emot varandra i förhållande till akademiska resultat blir just dessa resultat tvetydliga enligt författarna, speciellt då deras forskning vilar på testgrupper där halva mängden elever börjat skolan vid sex år på grund av införd skolplikt och den andra består av de elever vars vårdnadshavare skrivit in dem i skolan ett år tidigt genom en frivillig process (Herbst & Strawinski 2016, s. 261). Forskarnas data tillsammans med den forskning de använt som grund för sin egen har visat att mognad väger tyngre än individens absoluta ålder i fråga om hur skolredo eleven är. Därför drar de slutsatsen att äldre elever lyckas bättre i skolan då de oftast är mer mogna för vad skolan som organisation och skolans akademiska krav ställer på dem (Herbst & Strawinski 2016, ss. 261-262).

I följande artikel har insamlad data över Norges befolkning använts för att studera huruvida ålder för skolstart påverkar individers akademiska resultat samt möjligheter i arbetslivet. Författarna har bland annat använt sig utan IQ tester, lönestatistik, akademiska åstadkommanden, hälsohistorik så som fertilitet och mental hälsa och dessa faktorer har ställt individens ålder vid skolstart för att utmäta mönster (E. Black, J. Devereux, & G. Salvanes 2011, s. 455). Till skillnad från Herbst och Strawinski har de studerat utifrån långsiktiga konsekvenser där Herbst och Strawinski fokuserat på mer direkt synliga konsekvenser. Enligt Black, et. al. visar det varierande fördelar och nackdelar till följd av en tidigare skolstart. Samma slutsats drar de till följd av även en senare skolstart (E. Black, et. al 2011, s. 457). I Norge börjar elever skolan vid sju års ålder och författarna har medtagit i datan elever som både börjat tidigare och senare än sju års ålder. Författarna menar att ålder vid skolstart påverkar individen genom varierande mekanismer. Exempelvis menar författarna att en tidig

skolstart genererar ett extra år på arbetsmarknaden vilket gynnar samhället och där till kan det finnas fördelar för både individens ekonomisk och hälsa. Däremot innebär en tidig skolstart ett år färre hemma eller i förskoleverksamhet vilket kan påverka individens mognad och kan innebära minskade förutsättningar för hen i vad som krävs i skolmiljön. Här menar dock författarna att det beror på individens mognad. Individens absoluta ålder och den relativa ålder, ålder och mognad, menar författarna avgör hur det går för individen vid sen respektive senare skolstart. Författarna belyser att de i sin forskning upptäckt förhållanden mellan ålder och testresultat samt ålder och självförtroende. De menar att de äldre eleverna generellt är mer mogna, har bättre självförtroende och klarar tester bättre än de yngre eleverna i samma klass. Författarna menar också att det finns sociala fördelar för de yngre eleverna till följd av att de är i samma klass som äldre. De yngre eleverna utmanas i större utsträckning både kunskapsmässigt och socialt i möte med de äldre eleverna i samma klass. Här menar dock författarna också kan generera negativa effekter för de yngre eleverna och samhället då risken är större att de yngre eleverna engagerar i ”*riskabelt beteende*” (E. Black, E. Black, et. al 2011, ss. 455, 457).

Ökad måluppfyllelse

Följande studier undersöker huruvida en sänkt eller höjd ålder för skolstart påverkar skolresultat och om mognad är en faktor att ta i beaktande. Det undersöks om ålder för skolstart genererar effekt för skolresultat och måluppfyllelse. Området understryker att eventuella effekter följt av förändring i skolsystem är viktigt område att undersöka.

I en studie gjord i Montevideo i Uruguay framgick det att förskoleverksamhet, så som förskola, förskoleklass, kurser och andra organisationer spelar stor roll för fortsatt skolning i senare år. Även samarbete mellan hemmet och skolan, den roll hemmet har som komplement till den utbildning som ges i skolan (Aguilar & Tansini 2012, s. 224). Syftet var att ta reda på huruvida olika former av organisationer så som förskoleverksamhet, kurser och andra regelbundna aktiviteter ämnade för barn innan de börjar skolan, har någon påverkan på skolresultat både ur ett långsiktigt och kortsiktigt perspektiv. Resultaten från den studien var att olika förskoleorganisationer hade påverkan på elevernas skoltid ur ett kortsiktigt perspektiv (Aguilar & Tansini 2012, s. 230). Statistik om barnens bakgrunder så som läsning, tidigare skolning, socioekonomiska förhållanden och vårdnadshavares utbildningsbakgrund var faktorer som forskarna analyserade.

Studien ägde rum under en sexårsperiod där forskarna sex år efter första datainsamling utförde uppföljning kring elevernas aktuella studieresultat. Forskarna analyserade både utefter ett korttidsperspektiv samt ett långtidsperspektiv. Under den första processen såg forskarna att hemmet och tidigare skolning hade stor påverkan på elevernas akademiska resultat under första året i skolan (Aguilar & Tansini 2012, s. 230). Hemmet representerade vårdnadshavares utbildningsbakgrund och huruvida elevernas hemmiljö var stimulerande (Aguilar & Tansini 2012, ss. 226-229). Vid uppföljningen sex år senare var resultatet av deras studie, utifrån ett långsiktigt perspektiv, att samma faktorer fortfarande hade stor inverkan på elevernas skolresultat dock inte den allra tidigaste formen av skolning eleverna mött. Den allra tidigaste formen av skolning hade mindre betydelse för eleverna medan den senaste

skolningen alltså de åren innan. Däremot argumenterar forskarna för vikten av den tidiga skoltiden då den även efter sex år var en påverkande faktor på elevernas akademiska resultat (Aguilar & Tansini 2012, s. 230). Förskoleklass skall enligt läroplanen (Lgr 11 rev. 2016, s. 20) sträva mot att alla elever skall ges möjligheter att nå de kunskapsmål som kommer senare i skolan. Olika typer av förskoleverksamheter har enligt Aguilar och Tansini s studie (2012, s. 224) påverkan på elevers fortsatt skolning i senare år. Undervisningen i förskoleklass skall enligt läroplanen (Lgr 11 rev. 2016 s. 20) bidra till kontinuitet och progression i elevernas utveckling och lärande samt förbereda eleverna för fortsatt utbildning. Aguilar och Tansini (2012, s. 230) redogör för hur dessa verksamheter även efter en viss tid fortfarande har påverkan på elevernas skolresultat, dock ej i samma grad som tidigare, och de tillkänna ger att ett huvudsyfte för allmänna riktlinjer bör vara att förbättra villkoren för förskoleklass och de första åren i grundskolan.

Herbst och Strawinski (2016, ss. 256, 259- 260) har studerat konsekvenser utav och på vilket sätt ålder och mognad vid skolstart påverkar skolresultat. Studien gjordes i Polen inför beslut om att sänka skolstarts ålder från sju års ålder till sex. I Polen har de haft en testperiod där sexåringar börjat årskurs 1, tillskillnad från tidigare då var skolplikt från 7 års ålder. Denna testperiod har granskats utifrån testresultat som utfördes under den tiden. Syftet är att avgöra huruvida en sänkt skolstartsålder är fördelaktig eller skadlig för eleverna vid deras under deras tidiga skolperiod. Författarna menar där till att åldern inte utöver den första tiden i skolan har någon långsiktig påverkan på elevernas framtida akademiska karriär.

Författarna (Herbst & Strawinski 2016, s. 257) beskriver skillnaderna vid skolstart mellan olika europeiska länder och nämner bland annat att i 18 av de Europeiska Unionens länder börjar elever skolan det året de fyller sex år. Där ibland Norge där ålder för skolstart vid utförande av denna studie var sex år. De medtog också länder så som Sverige, Finland och Bulgarien där elever startar skolan vid sju års ålder samt nämnde att elever startar skolan som yngst enligt deras statistik i Nordirland där elever till skillnad från resten av Storbritannien där de startar fem års ålder börjar skolan när de fyller fyra år. Dessa data är skolstartålder för första klass. Vid en sänkning av skolstartålder menar författarna att det innebär en mängd svåra steg och beslut för stat och regering. Så som att framföra orsaker och förklaring till varför det är aktuellt med förändring. I somliga länder debatteras det aktivt och synliggörs för allmänheten där till understryker författarna att det i många länder information som inte är tillgänglig. Resultatet av Herbst och Strawinskis (2016, ss. 260- 261) studie visar att äldre elever presterar bättre vilket de mött i tidigare studier. De menar att många andra kommit fram till samma resultat, att de som börjar skolan tidigare lyckas bättre på tester och sannolikheten att dessa elever når högre akademiska nivåer är dessutom större. Författarna menar dock att följer från tidigare skolstart med tid tynar ut.

Allmän information

Skolinspektionens kvalitetsgranskning av förskoleklassen

Skolinspektionen har under 2015 undersökt hur undervisningen som bedrivs i förskoleklass utgår från de övergripande målen i läroplanen (2015:03, s. 6). De besökte 20 slumpmässigt utvalda förskoleklasser vid lika många olika skolor där de observerade och intervjuade med

fokus på planering för undervisning och dokumentation i samarbete och samverkan. Denna studie lyfter detta examensarbete genom att belysa de förändringar i läroplanen som redan skett.

Genom lärarintervjuer beskrev lärarna med egna ord och resonemang de egna erfarenheterna av sin undervisning samt reflektera över den. Det möjliggjordes så att lärarna fick beskriva ur deras undervisning anpassas efter elevernas förmågor och tidigare erfarenheter. Särskilt fokus lades på pedagogernas beskrivning av mål och styrning därtill vilka utmaningar de upplever utifrån uppdraget. Under intervjun tillfrågades lärarna om samverkan med grundskolans tidigare år och om det fanns gemensamma strategier för elevernas långsiktiga lärande (2015:03, s. 30).

Resultatet från skolinspektionens kvalitetsgranskning visade framförallt att undervisningen i förskoleklass inte ofta systematiskt planeras, genomförs och följs upp utifrån läroplanens mål (2015:03, s. 5). Dessa brister är till följd av att verksamheten i förskoleklass präglas av otydliga styrdokument, brister i styrningen vilket innebär att undervisningens inriktning enligt kvalitetsgranskningen blir den enskilda lärares ansvar (2015:03, s. 5). Enligt kvalitetsgranskningen framgår det att pedagogerna i förskoleklass ofta saknar samarbete med pedagoger i grundskolans tidiga åldrar specifikt i elevernas progression mot de nationella målen. Istället drivs förskoleklassens innehåll på lärarens enskilda engagemang och drivkraft. Ansvaret för tydliggörande av hur undervisningen i förskoleklass ska planeras, genomföras och följas upp framgår i kvalitetsgranskningen ligger på rektorn vilket upplevdes av både pedagoger och rektorer som deltog var otydligt på grund av otydlig styrning av skolform (2015:03, s. 7). Utifrån hur eleverna i förskoleklass utvecklas i riktning mot de kunskapskrav som de i senare skolår möter har de rätt till extra anpassningar och särskilt stöd. Ur granskningens resultat framstod problemet med bristande samverkan mellan lärargrupper vilket innebär svårigheter för insättning av särskilda insatser (2015:03, s. 9).

Ett problem som lyfts i skolinspektionens kvalitetsgranskning är innehåll och riktning i förskoleklass skiljer sig från verksamhet till verksamhet, vilket kan medfölja negativa konsekvenser (2015:03 s. 9). Vid planering och utformning av innehållet styrs pedagoger av olika faktorer. Genom att många pedagoger som deltog i undersökningen förankrade sin undervisning på gällande läroplan (Lgr 11. rev 2016) skapade dessa pedagoger legitimitet för hur undervisningen är upplagd. Medan några använde delar av läroplanens innehåll och reviderade samt modifierade tog andra ordagranna utdrag ur texter från läroplanen. Några pedagoger menade på att innehållet i förskoleklassens verksamhet är likt den i första klass men på en lättare nivå och andra tänkte liknande då de menade att förskoleklassen är ett förberedelse år där eleverna snuddar vid och provar på den skolform de möter i första klass (2015:03, s. 13). Ytterligare ett problem som framkom efter kvalitetsgranskningen var att undervisningen endast i undantag synliggjordes för eleverna (2015:03, s. 15). Kvalitetsgranskningen belyser där till att det finns brister i huruvida verksamheten skapar meningsfullt lärande för eleverna. Undervisningen i förskoleklass drivs framåt utan tydligt syfte för eleverna då undervisningen främst är aktivitetsplanerad (2015:03, s. 15). Det planeras för vad som skall göras, hur det skall göras men varför det gör tydliggörs inte för

eleverna. Några av pedagogerna som intervjuades förklarade att de upplever det svårt att tala om syftet med eleverna i stora grupper men lättare i mindre och några sade också att det inte något de funderat på. Dock visade det sig i undersökningen att lärarna är bra på att tydliggöra för och informera barnen om vad som förväntas av dem och vad som under aktiviteterna kommer att hända.

Utifrån kvalitetsgranskningen framgick det att lärarna upplevde att det utvecklar sitt yrkeskunnande genom att delta i stimulerande lärandemiljöer med elever och kollegor (2015:03, s. 19). Genom intervjuerna framgick det att lärare i förskoleklass samarbetar med varandra och andra grundskollärare i varierande grad men att de gemensamt ansåg att lärare generellt saknar tillräckligt med tid för planering och reflektion (2015:03, s. 19). Kvalitetsgranskningen visar att uppföljning kring elevernas utveckling och lärande sker delvis och att verksamheten inte följs upp på klass- eller skolnivå för utvärdering av undervisningen och hur väl undervisningen möjliggör utveckling mot de nationella målen (2015:03, s. 20). I intervjuer med lärare framgår det att elevernas sociala utveckling och inläring av nya rutiner prioriteras, detta särskilt i början av läsåret (2015:03, s. 12).

Styrdokument

Efter skolinspektionens kvalitetsgranskning av förskoleklassverksamheten tillkom också en revidering av läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet där förskoleklassen fick ett eget kapitel med tydligt syfte och centralt innehåll (Lgr 11 rev. 2016). Revideringen av läroplanen (Lgr 11. rev 2016) sammanfattar följande mål att elever i förskoleklassen skall ges förutsättningar för att utveckla:

- pröva och utveckla idéer, lösa problem och omsätta idéerna i handling,
- skapa och upprätthålla goda relationer samt samarbeta utifrån ett demokratiskt och empatiskt förhållningssätt,
- kommunicera i tal och skrift i olika sammanhang och för skilda syften,
- skapa och uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer,
- använda matematiska begrepp och resonemang för att kommunicera och lösa problem,
- utforska och beskriva företeelser och samband i natur, teknik och samhälle, och
- röra sig allsidig

(Lgr 11. rev 2016, s. 21)

I revideringen av grundskolans läroplan understryks där att undervisningen som bedrivs i förskoleklass skall utgå från den värdegrund och det uppdrag som omnämns i läroplanens första två delar (Lgr 11. rev 2016, s. 20). Det förtydligas att det kapitlet gällande förskoleklass är ett komplement till de två första delarna av läroplanen för att förtydliga syfte och det centrala innehållet i undervisningen. Eleverna i förskoleklass skall ges förutsättningar för att utvecklas i riktning mot att nå kunskapskraven de möter i senare skolform (Lgr 11. rev 2016, s. 20). Den undervisning som bedrivs i förskoleklass skall stimulera elevernas allsidiga utveckling genom att erbjuda variation av arbetsätt med utgångspunkt i elevernas intresse,

kunnande och de erfarenheter de har sedan tidigare (Lgr 11. rev 2016, s. 20). I läroplanen uttrycks det även att elevernas sociala kompetenser skall utmanas.

Undervisningen ska uppmuntra och utmana eleverna att pröva egna och andras idéer, lösa problem och omsätta idéerna i handling... Undervisningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla goda kamratrelationer samt känna tillhörighet och trygghet i elevgruppen. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla och pröva sin identitet och sina uppfattningar i möte och samspel med andra. Undervisningen ska ta tillvara olikheter och mångfald och på så sätt ge eleverna möjlighet att fördjupa sin förståelse för olika sätt att tänka och vara.

(Lgr 11. rev 2016, s. 20)

Revideringen ger också förtydligande på ämnesområden verksamheten i förskoleklass skall täcka. I det centrala innehållet beskrivs vad verksamheten skall erbjuda inom de olika ämnesområdena språk och kommunikation, skapande och estetiska uttrycksformer, matematiska resonemang och uttrycksformer, naturvetenskap, samhällskunskap, lekar, fysiska aktiviteter och utvistelser (Lgr 11. rev 2016, s. 22-23). Övriga planerade ändringar i läroplanen för förskoleklassen sedan satsningen i samråd med skolverket anges i utredningen inte ligga någon grund ännu för en ny revidering sedan den gjord 2017 (2015:81, s. 52).

Utredning inför beslut av skolplikt/obligatorium och tioårig grundskola

Efter kommunikation med riksdagsförvaltningens kommunikationsavdelning, med avsikt att ta del av den forskning som ligger till grund för införandet av skolplikt i förskoleklass, gavs jag följande svar:

I propositionens kapitel ärendet och dess beredning kan du bland annat läsa om en utredning som legat till grund för förslaget, grundskoleutredningen, och utredningen "Mer tid för kunskap – förskoleklass, förlängd skolplikt och lovskola

Här hänvisas jag till den utredning som undersökte huruvida en tioårig grundskola och skolstart vid sex års ålder är lämpligt att införas och hur det lämpligast införs. Här redogörs det i utredning om förlängning av skolplikt med ett år för de elever som inte når behörighet till gymnasieskolans nationella program eller obligatorisk sommarskola för de elever som i årskurs åtta riskerar att inte nå kunskapskraven. Dessa förslag skall inte förväxlas med den utredning som skett inför införandet av skolplikt i förskoleklass.

Utredningens uppdrag att utreda frågorna om förlängd skolplikt var där till att utreda hur förskoleklassen för sexåringar lämpligast kan införas som en del av grundskolan och där till föreslå hur en obligatorisk förskoleklass lämpligast införs (2015:81, s. 3). Där till nämns det även att utredaren lämpligtvis kan föreslå hur en anpassad fortutbildning kan utformas för förskollärare i förskoleklass vilket inledningsvis presenteras i utredningen inte skall ingå i utredarens uppdrag (2015:81, s. 3).

Utredningen påbörjades innan revideringen av den tidigare läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet skedde. I dokumentet beskrivs att syftet med utredningen

är ett förtydligande av syftet med utbildningen och dess innehåll för förskoleklassverksamheten. Här understryks också att skolverket skall ge förslag på ändringar för den del i läroplanen vilken handlar om övergångar och samverkan mellan grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, förskoleklassen och fritidshemmet då dessa delar anses vara i behov av förtydligande. Mellan läroplanerna för de olika skolformerna uppkommer otydlighet för huvudmän och personal vilket de i utredningen skall undvika genom att i den tidigare läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet lägga till en revidering med särskilda avsnitt för förskoleklassen och ett för fritidshemmet. I dessa avsnitt skall det ingå tydligare vad verksamheterna skall ha för innehåll, tydligare reglering av vad som gäller vid övergångar mellan förskola, förskoleklass, fritidshem och skola vilket skall generera bättre förutsättningar för personal att bidra till elevernas utveckling och lärande (2015:81, ss. 56-57). Med uppdrag som bland annat att verksamheten skulle vara en integration mellan förskola och skola där det bästa av båda verksamheter skulle tas tillvara på för att underlätta integration mellan de olika verksamheterna infördes förskoleklassen som en egen skolform i det offentliga skolväsendet år 1998. Från att ha varit en egen skolform, till förtydligande uppdrag av revideringen i läroplanen år 2016 understryks det i undersökningen att förskoleklassens ursprungliga intentioner skall trots de förändringar som införts i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet år 2016 fortfarande kvarstå (2015:81, s. 57).

Grundskoleutredningens förslag innebar inte endast att förskoleklassen skulle bli obligatorisk, den skulle dessutom bli en del av grundskolan genom att det inrättas skolplikt för alla sexåringar (2015:81, s. 76). Ett av målen med förslaget var att uppnå ett enhetligt system för de obligatoriska delarna av skolväsendet. Rätten till utbildning blir således grundskyddad även för elever i förskoleklass genom att de omfattas av rätten till kostnadsfri grundläggande utbildning, skolskjuts, skollunch och stöd genom särskilda insatser (2015:81, s. 76). Till skillnad från det obligatorium som råder i grundskolan fanns det inte tidigare identifierat innehåll i utbildningen, i form av timplanen, kursplanerna och kunskapskraven, som rätten till utbildning syftar på. Grundskoleutredningen vill därför precisera innehållet i den verksamhet som bedrivs i förskoleklass vilket möjliggörs genom att verksamheten görs om till obligatorisk skolform där samma rättigheter gäller i hela riket. Efter skolverkets förslag av förtydligande av förskoleklassens syfte, uppdrag och innehåll till nya avsnitt i läroplanerna nämns det i utredningen att förslagsvis kalla förskoleklass sexårsklassen för att ytterligare förtydliga att den är en del av grundskolan (2015:81, s. 77).

I utredningen beskrivs skillnaden mellan hur de ser på obligatorisk förskoleklass samt skolplikt i förskoleklass. Med ett obligatorium utan skolplikt menar de i utredningen skulle likna det finska systemet med en skyldighet för eleverna att närvara, utan straffåtgärder för vårdnadshavare då elever inte närvarar, kommunen skulle inte ha skyldighet bevaka elevers närvaro. Med det menar de i utredningen skulle innebära att det införs en verksamhetsform mellan frivillig och skolpliktig, vilket innebär att förskoleklassen skulle kvarstå som en unik form inom skolväsendet. Detta skulle bli en verksamhet styrd av diffusa riktlinjer som dessutom inte skulle ge några vinster. Därför är det bättre att behålla ett väl inarbetat begrepp inom det svenska skolväsendet så som skolplikt. Det är ett system som redan finns och genom

att integrera förskoleklassen i grundskolan omfatta verksamheten med samma regler och samma rättigheter för alla elever (2015:81, s. 78). Där till framgår det i utredningen att det inte borde bli ändring på möjligheterna för sexåringar att börja i årskurs 1 om det är vad vårdnadshavare önskar. Tidigare har skolplikten inte gällt sexåringar i årskurs 1 men skall anses enligt utredningen gälla alla sexåringar oavsett om de går i förskoleklass eller årskurs 1 (2015:81, s. 90).

Obligatorisk förskoleklass med skolplikt menar de i utredningen bör generera exempelvis följande konsekvenser.

- sexåringar ska ha skolplikt i båda alternativen,
- sexåringarna ska få kostnadsfria näringsriktiga skolmåltider,
- sexåringarna ska få kostnadsfri skolskjuts på samma villkor som grundskoleelever,
- en sexåring ska kunna börja i grundskolans årskurs 1 med skolplikt efter beslut av rektor, skolplikten ska kunna skjutas upp till 7 år av särskilda skäl, en elev med särskilda skäl ska kunna gå i förskoleklass eller sexårsklass två gånger och att femåringar inte ska få gå i förskoleklass eller sexårsklass,
- reformen ska träda i kraft den 1 juli 2017 och genomföras från och med läsåret 2017/18

(2015:81, ss. 191-192)

Omfattningen ska vara minst 525 timmar under ett läsår med en hösttermin och en vårtermin. I utredningen redogörs förslaget om införandet av obligatorisk förskoleklass vilket kan komma att innebära juridiskt olämpliga lösningar där de regleringar berör kan komma att möta vissa ändrade förutsättningar, vilket inte målet är. Lika och förbättrade förutsättningar är vad utredningen hade i uppgift att undersöka och presentera. Oavsett om förskoleklassen skulle bli obligatorisk eller om skolplikt införs visar utredningen inte skulle innebära olika ekonomiska förändringar. Både formerna obligatorium och skolplikt innebär behöriga undervisande lärare som förskollärare, kostnadsfri skolskjuts, näringsrik mat och skyldighet att insätta särskilt stöd med ett dessutom ökat antal elever kommer innebära vissa ekonomiska konsekvenser för kommuner och staten (2015:81, s. 208).

Den samlade bilden svenska elevers skolresultat ur nationella mätningar är att kunskapsutvecklingen i huvudsak är negativ. I undersökningen understryks det dock att det finns positiva som negativa inslag på både kunskaperna som skolmiljön att ha i beaktande. Läsvanor bland elever har enligt undersökningar sjunkit de senaste åren, läsförmågor och skolresultat i ämnen så som matematik och naturvetenskap har varit låga de senaste åren förutom inom ämnet engelska där svenska elever presterar i topp enligt utredningens resultat från undersökningar gjorde ur europeiska studien ESLC som står för *European Survey of Language Competences* (2015:81, s. 115). Här presenterar utredningen fakta som lyfter behovet av insatser för elever i grundskolans senare år, årskurs 7 till 9. Ett av utredningens förslag till att höja kunskapsnivån är att nå likvärdighet för måluppfyllelse i grundskolan genom att införa ett tionde grundskoleår, elfte år för dem i grundsärskolan. Enligt utredningen

kan det året öka chanserna för eleverna att nå behörighet till ett nationellt gymnasieprogram. Detta förslag då andelen elever som inte når behörighet de senaste åren har ökat till följd av sjunkande skolresultat (2015:81, s. 114).

Sammanfattningsvis presenterade utredningen flera förslag på hur förskoleklassen bäst når sin fulla potential för att möta de krav som ställs på verksamheten idag. Obligatorisk förskoleklass med skolplikt presenteras som det bättre alternativet med ursprungligt syfte, uppdrag och innehåll med förtydligande i de nationella styrdokumenterna för verksamheten, läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. I utredningen beskrivs också de problem som ses i grundskolans senare år. Där måluppfyllelsen inte nås för att börja gymnasiet bland elever i årskurs sju-nio. Därför föreslås det i utredningen att ett tionde grundskoleår inrättas för att ge det stöd som behövs för att eleverna skall nå de mål som krävs för att få börja gymnasiet. I utredningen beskrivs följande, ”*eleverna utifrån sina behov och förutsättningar får tillräckligt med tid på sig för att tillgodogöra sig en undervisning av god kvalitet*” (2015:81, s. 122). Det vill säga att de i utredningen föreslår en förlängning av skolplikten med ett år för de elever som efter årskurs nio inte uppnår målen för ett nationellt program i gymnasieskolan.

METOD

Fenomenografisk forskningsansats

Fenomenografisk forskningsansats är en kvalitativ forskningsmetod som handlar om människors tankar om sin omvärld (Kihlström 2007, s. 157). Utifrån en fenomenografisk forskningsansats analyseras olika perspektiv på ett och samma fenomen. Det aktuella fenomenet för detta examensarbete är att undersöka vilka effekter pedagoger ser med efter införandet av den obligatoriska förskoleklassen. I en fenomenografisk studie ämnar undersökningen att besvara syftet genom att analysera och tolka utsagor om det aktuella fenomenet. I denna uppsatts analyseras intervjumaterialet för att identifiera vilka effekter informanterna ser som en följd av att förskoleklassen blir obligatorisk. I analysprocessen kommer informanternas utsagor avgränsas och systematiseras i kvalitativa beskrivningskategorier. Dessa beskrivningskategorier är de effekter jag i analysen finner ur informanternas utsagor.

Eftersom riksdagsbeslutet (Sveriges riksdag 2017) omfattar ett beslut för nästa grupp sexåringar som börjar förskoleklass hösten 2018 är det inte aktuellt att undersöka vad något är det är mer intressant att undersöka hur det uppfattas vara och kunna bli (Alexandersson 1994, s. 111). Det är av intresse att undersöka flera aspekter av en uppfattning, vilket är ett metodiskt tillvägagångssätt för att säkerställa validiteten i en fenomenografisk forskningsansats (Alexandersson 1994, ss. 118-119).

Validitet och reliabilitet

Reliabiliteten i en undersökning omfattar huruvida den är trovärdig eller tillförlitlig, därför kommer jag tydligt beskriva de olika faserna i undersökningen, detta för att göra innehållet förståeligt. För att kontrollera reliabiliteten i en undersökning skall en annan individ utföra samma arbete och komma fram till samma resultat och tillförlitlig blir studien om resultatet från undersökningar på annat håll kan kategorisera resultatet under samma kategorier (Kihlström 2007, s. 164).

För att inte mista validiteten i ett examensarbete är det viktigt att den handlar om att mäta det som avses och att verkligen uppfylla syftet undersökningen ämnar besvara (Eriksson & Henriksson 2017, s. 320). Genom att jag under hela undersökningens gång håller mig till syftet och se till att innehållet i undersökningen är sakligt ökar jag arbetets validitet. Genom att också förankra innehållet i tidigare forskning ökas tillförlitligheten därtill att vara tydlig i beskrivningen av undersökningens olika delar ökar också reliabiliteten (Eriksson & Henriksson 2017, s. 320). Därför är bakgrundsarbetet grundligt redovisat och genomförande tydligt redogjort för.

Det finns ett beroende mellan båda begreppen validitet och reliabilitet då en undersökning som har hög validitet också måste ha hög reliabilitet men samma behöver inte gälla för en undersökning av hög reliabilitet (Eriksson & Henriksson 2017, ss. 320-322). Detta innebär att förståelse måste finnas i studier av hög validitet annars mister den sin giltighet. Är studien

inte relaterbar kan den omöjligt vara giltig. För att uppnå både validitet och reliabilitet i detta arbete utgår jag från individers perspektiv på ett fenomen.

Generaliserbarhet och giltighet

Det jag har haft för avsikt att beskriva effekter av obligatorisk förskoleklass ur pedagogers perspektiv. Då denna studie inte har ett större omfång än resultat från fem informanter kan den inte räknas som generaliserbar. Däremot ger resultatet en inblick i de effekter lärare ser efter införandet av den obligatoriska förskoleklassen. Däremot har konstruktionen av öppna frågor gett studien ökad giltighet. Genom att informanterna besvarat frågor utifrån sina egna reflektioner har inte mina värderingar getts möjlighet styrt deras svar. Detta innebär att studien lättare kan genomföras av någon annan.

Urval

De som tillfrågats inför intervju är lärare med behörighet att arbeta i förskoleklass eller annan lärarpersonal som samverkar med förskoleklass till exempel rektorer eller specialpedagoger. Det för att skapa förutsättningar för att få variation och fler perspektiv på fenomenet (Alexandersson 1994, s. 122). Urval har skett genom strategiska överväganden där, jag genom mailkontakt, tillfrågat lärare från olika förskolor och skolor. Intervjumaterialet skulle således inte vara en representation av en population, snarare kvalitativa olika uppfattningar som kan täcka en del av variationen uppfattningar som kan finnas i samma population (Alexandersson 1994, s. 122).

Valet av urval inför studien var lärare verksamma i förskolan eller i kontakt med förskoleklassen, så som rektorer, specialpedagoger och resurspersonal, för att kunna besvara syftet. De som ville delta i denna studie var fem av 13 tillfrågade vilket ger ett bortfall av åtta individer. De tillfrågade informanterna var från sju olika skolor och förskolor. Informanterna i denna studie består av fem lärare med förskolläraryr utbildning varav fyra av dessa arbetar i förskoleklass och en av dem i förskolan. Jag ville ha en generell spridning över bland annat erfarenhet och perspektiv och därför tillfrågades olika typer av lärare och lärare inom privata skolor och kommunala skolor.

Genomförande

För att svara på syftet har olika lärare kontaktas och tillfrågats om de är villiga att delta i examensarbetets empiriska del. Jag valde att intervju informanterna en och en på en plats och tid som bäst passar dem för att tillmötesgå då precis som Eisenhower, Baker & Taylor (2015, s. 348) upptäckte i sin studie då de upptäckte att lärare är en svår målgrupp att nå till följd av scheman och ansvar.

Alla informanter fick innan intervjutillfället veta vad examensarbetet handlar om. De fick information vid förfrågan om intervju veta att jag skulle fråga dem om deras tankar om att förskoleklassen blir obligatorisk. Detta gjordes då ämnet inte är väl beforskat i Sverige tidigare och för att informanterna skulle ges en chans att innan tillfället sätta sig in i ämnet.

För att besvara syftet ställdes informanterna följande frågor:

1. Vad har du för erfarenheter av förskoleklass?
2. Vad har du för tankar kring det nya beslutet att det införs skolplikt i förskoleklassen?
 - Varför tror du det beslöts att införa skolplikt i förskoleklass?
3. Vilka konsekvenser (positiva och negativa) tror du kan genereras till följd av skolplikt i förskoleklass?
 - På vilket sätt tror du att skolplikten kommer påverka ditt yrke som lärare?

Frågorna jag har utformat är av öppen karaktär för att möjliggöra bättre uppföljning, öppna upp för följdfrågor och utvecklande för informanten eftersom ämnet problematiserar ett fenomen (Kihlström 2007, s. 161). Frågorna är utformade på så sätt att besvara syftet genom att öppna upp samtalsutrymmet för pedagogernas tankar kring effekter följt av införandet av obligatorisk förskoleklass. Första frågan som ställdes hänvisar till informanternas tidigare erfarenhet av förskoleklassen. Detta för att lämpligt inleda intervjun för att sedan gå vidare till de andra frågorna som direkt ämnar besvara mitt syfte. Med intervjufrågor direkt kopplade till informanternas personliga uppfattning möjliggörs det för dem att utgå ifrån deras egen förståelse av företeelsen (Alexandersson 1994, s. 123). Informanterna intervjuades på deras arbetsplatser i lämpliga rum med lite till inga distraktioner. Alla intervjuer skedde på informanternas arbetstid vilket bäst passade dem.

Analys

Efter datainsamling sker analysen i fyra olika faser. Första fasen består av att införskaffa sig med ett helhetsperspektiv genom att bekanta sig med datan och därefter i andra fasen uppmärksamma likheter och skillnader i informanternas intervjusvar (Alexandersson 1994, s. 125). Efter intervjuerna lyssnade jag därför igenom dem och varje intervju transkriberades. De transkriberade intervjuerna lästes därefter igenom för att identifiera vad informanterna sagt. Den tredje fasen består av att kategorisera informanternas olika uppfattningar i beskrivningskategorier och därefter i den fjärde fasen studera underliggande strukturer i kategorisystemet (Alexandersson 1994, s. 125). När jag läst transkriberingarna identifierade jag likheter och skillnader i deras svar för att därefter kategorisera dem. När svaren sedan var kategoriserade analyserades deras svar vilka sedan jämfördes med den information jag identifierat i mitt bakgrundsarbete.

De olika beskrivningskategorierna består utav de olika effekter som informanterna nämner i sina reflektioner. Dessa sorterades och parades ihop utefter vad de olika effekterna enligt informanterna omfattade. Syftet var att ta reda på vilka effekter pedagoger set till följd av att förskoleklassen blir obligatorisk. Dessa effekter blev kategorierna som presenteras som resultat. Dessa har jag valt att kalla effektkategorier. En effektkategori omfattar ett område av pedagogernas konsekvensreflektioner efter införandet av obligatorisk förskoleklass. Effektkategorierna består av följande fem områden: status, likvärdighet för elever, likvärdighet för lärare, ökad tydlighet i innehåll och ökad måluppfyllelse.

Etiska ställningstaganden

Enligt lagen om etikprövning av forskning som avser människor (SFS 2003:460) anges de riktlinjer som skall följas för att skydda den enskilda individen och vidhålla respekten för det

mänskliga värdet i forskning vilka måste tas i beaktande innan och undertiden forskning bedrivs. Löfdahl (2014, s.36) nämner informationskravet och samtyckeskravet som bör kännas till innan genomförande och publicering görs. Målet är att se till att de deltagande informanterna i största möjliga utsträckning skyddas från skador eller kränkningar i samband med att de medverkar i forskning (Vetenskapsrådet 2017, s. 28). Detta sätter höga krav på sekretess från undersökningens start fram till och med publicering och på attskydda individers integritet även därefter.

För att beakta alla delar av de etiska riktlinjerna är informanternas namn, exakta ålder och arbetsplats onämnd i detta examensarbete. All den information om informanterna som inte är relevant till undersökningens syfte eller informanternas intervjusvar förblir onämnt. Arbetsplatser, namn, ålder och kön är irrelevant personinformation som inte kommer finnas med någonstans i examensarbetet. Under analysarbetet avkodades informanterna från sina namn och kön till följande kodnamn: A, B, C, D och E. Allt material har behandlats konfidentiellt och därför har jag avkodat informanterna för att det genom undersökningen inte kommer gå att identifiera informanterna när arbetet är färdigt (Patel & Davidson 2003, s. 60). Eftersom intervjuerna spelas in, vilket är en gemensam nämnare för behandling av intervjumaterial inom fenomenografiska undersökningar (Alexandersson 1994, s. 124), kommer det inspelade materialet endast finnas tillgängligt för mig som är ansvarig och samma beträffar dokument med informanternas personliga uppgifter på. Det inspelade materialet kommer efter att examensarbetet är helt avklarat kasseras.

RESULTAT

Effekter följt av införandet av skolplikt i förskoleklass

Nedan analyseras den data som insamlats. Fem informanter intervjuades på sina respektive arbetsplatser en och en. Informanterna har getts följande kodnamn: A, B, C, D och E. Resultatet presenteras indelat i effektkategorier som identifierats under analysarbete utifrån fenomenografisk forskningsansats som metod. Effektkategorierna består av följande fem områden: status, likvärdighet för elever, likvärdighet för lärare, ökad tydlighet i innehåll och ökad måluppfyllelse. Informanterna ser dessa effektkategorier som eventuella följder efter införandet av den obligatoriska förskoleklassen. Genom analysarbetet identifierades också ett område där det rådde otydlighet bland flertalet informanter. Detta område infaller under rubriken 10 årig grundskola, obligatorium eller skolplikt.

Status

Informanterna ser skillnad i status för förskolelärare som en effekt till följd av att förskoleklassen nu blir obligatorisk. De ser en skillnad i hur förskollärare uppfattas av samhället som en möjlig förändring, då informanterna anser att det uppnås samma status som för lärare i grundskolan.

Jag menar att det blir ju en helt annan status, det känns som om man lyfts upp lite. Eller att mitt yrke då som lärare i förskoleklass blir på något sätt blir mer jämlikt grundskolelärare, kanske. (Informant D)

Sen kanske det är en statusgrej också, för oss pedagoger menar jag. Så jag tror att för oss förskollärare kanske det blir mer självklar för dem som inte är i skolans värld att vi faktiskt också bedriver undervisning på förskolan. (Informant A)

Flera av informanterna beskriver den verksamhet som bedrivs i förskoleklass som undervisning. Förskoleklassen beskriver de som en bro mellan förskolan och skolan där lek, undervisning, rutiner och skolvana arbetas med.

Men jag känner att det blir lite mer tryck, lite mer allvar på förskoleklassen och runt våran pedagogik och runt vårt inlärningsätt när det blir obligatoriskt. Och det är en viktig bro just mellan förskolan och skolan att man får gå det året. (Informant C)

Genom att förskoleklassen blir obligatorisk ser informanterna en möjlighet att inte bara status för förskollärare förändras dessutom för den verksamhet som bedrivs i förskoleklassen. Där status lyfts till följd av att det erkänns att det bedrivs undervisning i förskoleklass. De ser också att en effekt som då bör följa är skillnader i villkor för både elever och lärare.

Likvärdighet för elever

Informanterna beskriver en effekt de ser kan ske efter införandet av den obligatoriska förskoleklassen som likvärdighet för elever. De nämner olika områden där är skillnad för dem elever i förskoleklass och dem i grundskolan. Eftersom förskoleklassen, enligt informanterna, ligger i samband med grundskolan bör samma rättigheter gälla för dem elever i förskoleklass som för dem i grundskolan.

Kanske är det för att det ska bli lika villkor för oss alla som rör oss i grundskolan som du förstår då både elever och lärare. (Informant E)

Den obligatoriska förskoleklassen med skolplikt i förskoleklass kan, enligt informanterna, ge den effekten att en jämställdhet uppnås mellan elever i förskoleklass och dem elever i grundskolan. Det arbetsätt som sker i förskoleklassen bör innebära samma förutsättningar för alla elever oavsett vilken förskoleklass de går i. Genom att förskoleklassen blir obligatorisk ser informanterna ökade förutsättningar för lika villkor för alla sexåringar.

Att vi jobbar lite på lika sätt och att det är samma som gäller för alla barnen. De rör ju sig lite på samma byggnad som eleverna i grundskolan. Sen kan ju jag personligen tycka i och med det obligatoriska med det så ska vi ju också ha samma villkor överallt ihop. Då även lov och planering och så att vi alla inom grundskolan arbetar på lite samma sätt. (Informant E)

Informanterna beskriver att de observerat skillnader i olika förskoleklassverksamheter vilket innebär olikheter för elever. Informanterna menar på att obligatorisk förskoleklass kommer innebära mer lika förutsättning oavsett vilken förskoleklass eleverna går i.

Vi ser ju när vi får barn från andra ställen att vi jobbar ju väldigt olika i förskoleklass. Så att det är ju en fördel att det kanske blir mer kontrollerat på det viset att vi kanske kommer jobba mer lika. (Informant B)

Jag tror man har märkt detta att vi behöver fånga upp barnen redan när dom är sex år. Och att alla ska ha samma chans till inläring när man är sex år. Sen tror jag att det kanske är för att det finns en lite risk, att det ofta finns någon elev i varje klass som kanske inte har den uppbackningen av sina föräldrar som dom skulle behöva ha egentligen. Och då är det lättare för oss att trycka på om det är obligatoriskt (Informant C)

Flertalet informanter reflekterar kring elever i behov av särskilt stöd i olika former. Så som de elever som inte har stöd hemifrån, funktionsnedsättning, inlärningshinder av olika slag eller nyanlända elever som inte ännu har det svenska språket.

Sen blir man ju orolig för hur mina barn som behöver lite extra möts i förskoleklass. Här på förskolan är vi ju ändå fler personal så att det ganska ofta finns möjlighet att dela upp till mindre grupper med minst en pedagog i varje grupp och så har de ju inte i förskoleklass. (Informant A)

Jag skulle kanske hoppas att målet är att ge barnen i förskoleklass samma möjligheter som barnen i ettan, tvåan och ja resten av grundskolan. Du vet att alla de barn som är i behov av särskilt stöd får stödinsatser också då i förskoleklass. För det tror jag faktiskt ger dem en trygg start på skolan. (Informant D)

Från och med att förskoleklassen blir obligatorisk menar informanterna att effekter för att öka lika villkor för elever inom förskoleklasser runt om i Sverige och för alla elever som rör sig inom grundskolans rum bör arbetas mot och verkställas direkt.

Likvärdighet för lärare

Likvärdighet för personal ser informanterna som en annan effekt följt av införandet av den obligatoriska förskoleklassen. Avtal, planeringstid, tid i barngrupp och personal är områden där informanterna ser möjlighet till utveckling följt av obligatorisk förskoleklass. Flera av informanterna reflekterar kring huruvida det kommer bli skillnad för dem i form av planeringstid och arbetstider. De ser att en effekt av förskoleklassens obligatorium kommer bli skillnad för lärare i förskoleklass som innebär samma typ av avtal som den för grundskollärare.

Förhoppningsvis tror jag att vi får avtal mer likt lärarnas. Men jag vet inte. För vi har ju sämre avtal med planeringstid och så. Vi jobbar ju mycket mer i barngrupp. För vi har ju inte bara förskoleklass vi har ju också fritids. Hur som helst kommer det ju säkert behövas mer personal till på fritids då (Informant B)

Men för mig tycker jag det ska vara femdagars, om det ska vara lika villkor ja för lärare i förskoleklass och grundskolelärare då. Men det verkar mer som om det bara blir obligatoriskt och då måste man vara här dom dagarna det blir eller den tiden. (Informant E)

När informanterna reflekterar kring dem effekter de ser kan komma som följer att förskoleklassen blir obligatorisk hänvisar de till grundskollärares avtal. Informanterna ser utveckling inom jämställdhet mellan de olika lärargrupperna.

Sen kanske det blir helt annat tänk kring fritidspedagoger, att man satsar mer på dom. För alla skolor som har fritids behöver ju i alla fall en fritidspedagog (Informant D)

Den effekt informanterna reflekterar kring kan beskrivas som en dominoeffekt. När det sker utveckling inom ett område av skolsystemet efterföljer utveckling på andra delar för att skapa balans.

Ökad tydlighet i innehåll

Som följd till att förskoleklassen blir obligatorisk ser informanterna ett behov av att ytterligare tydliggöra för vad förskoleklassen skall erbjuda eleverna och hur lärare i förskoleklass skall arbeta. Ökad tydlighet i vad förskoleklassen skall erbjuda och innehålla anser informanterna bör synas som en effekt följt av obligatorisk förskoleklass. Informanterna menar att detta genererar ökade möjligheterna att erbjuda alla elever lika rättigheter.

”Kanske blir det tydligare nu vad förskoleklassen ska erbjuda barnen och hur lärare faktiskt ska arbeta. När jag släppt över mina äldsta förskolebarn till förskoleklass har det alltid varit lite olika hur deras blivande fröknar har gjort och jag tror nog att det säkert skiljer sig mycket på vad barnen får i förskoleklass också.” (Informant A)

Som effekt av att förskoleklassen blir obligatorisk ser informanterna både tydligare ämnesinnehåll och verksamhetsstruktur i form av antalet timmar och dagar verksamheten skall bestå av.

Men också kanske att vi alla i Sverige arbetar någorlunda lika då framöver. För vi gör ju inte det nu. Även på grannorterna arbetar dom annorlunda från hur jag i min klass arbetar (Informant D).

Flera informanter uttrycker samma åsikter om antalet timmar och dagar verksamheten skall erbjuda både elever och vad som skall gälla för lärare verksamma inom förskoleklass.

Jag hoppas att det kanske blir tydligare nu med att det tas exakt hur många timmar för det är väldigt olika hur länge man går i förskoleklass. Och jag hoppas att det kommer bli fem dagars (Informant B).

Men kanske är det tänkt att vi i förskoleklassen ska arbeta mer med korrekt skrivning och bokstäver och ja mer likt det man gör i ettan då. Och då kanske det krävs mer utbildning för oss då. (Informant E)

Måluppfyllelse är ett område informanterna reflekterar över som de tror är en bakomliggande drivkraft till att förslaget om obligatorisk förskoleklass gick igenom. De ser måluppfyllelse som en önskad effekt till följd av införandet av obligatorisk förskoleklass.

Kanske var det så att man hoppas att barnen får bättre resultat i skolan allt som allt. Vet inte hur men det skulle inte förvåna mig om det var bakomliggande faktorn som drev allt framåt.” (Informant A)

Men sen kan man ju tro också att det ska bli lite press på systemet. Kanske är tanken som så att höja lite kunskapskrav genom att sätta mer press på oss i de yngre åldrarna. (Informant E)

Samverkan

En effekt informanterna ser följer införandet av den obligatoriska förskoleklassen är inom samverkan. En av informanterna berättar om erfarenheter där hen sett skillnad i förskoleklassens verksamhet vid inskolning av barn från förskolan till förskoleklass.

Jag tror definitivt att inskolning i förskoleklass kanske blir annorlunda. Samverkan mellan oss på förskolan och dom i förskoleklass bör ju bli viktigare. Så det kanske blir en längre process för inskolning också (Informant A).

Informanterna uttrycker att de är nöjda med den samverkan som sker mellan förskola, förskoleklass och första klass. Informanterna menar samtidigt att förskoleklassens obligatorium kan komma att omfatta förändring för nyanlända elever, elever i behov av särskilt stöd, särskolan och fritids.

Förskoleklassen är ju bra i sig men den är ju också en inskolning in i skolans värld. Och allt det här med rutiner och regler och så och det får dom ju inte när dom börjar direkt i ettan. Det är ju liksom direkt till skolbänk, jag hoppas att det inte är så det blir framöver. (Informant B)

Att verksamheten får behålla den roll förskoleklassen har idag menar informanterna är viktigt. Den bro förskoleklassen är in i skolansvärld behöver kvarstå för att eleverna skall skolas in i skolan vilket informanterna menar bör kvarstå. Dock se flera informanter behovet av en utveckling inom samverkan för att möta det behov som finns i verksamheten för de nyanlända eleverna och i stödinsatser för elever med särskilda behov.

Dom här eleverna som kommer nyanlända till Sverige kanske också kommer få insatser tidigt, svenska som andraspråk då det får man ju heller inte i förskoleklassen. Så det kanske är därför det blir en obligatorisk skolform nu. Vad vet ja men det kanske leder till att det blir utveckling också för särskolan. För vi hänger ju alla ihop på ett eller annat sätt alla delar av skolans värld. (Informant C)

Samverkan kopplar informanterna till att alla elever som rör sig på skolan bör mötas med samma rättigheter. Informanterna som samtalar om samverkan ser samverkan som ett område där utveckling bör synas som effekt efter införandet av obligatorisk förskoleklass och som kan generera skillnad för andra områden inom skolan så som fritidshemmet och särskolan.

10 årig grundskola, obligatorium eller skolplikt

Samtliga informanter beskrev vid intervju deras tankar och reflektioner om grundskoleutredningens förslag kring tioårig grundskola. Denna del av utredningen redogörs för i bakgrunden och handlar om ett tionde grundskoleår efter årskurs nio för de elever som inte möter kraven för att börja gymnasiet (2015:81 s. 114). Informanterna beskriver sina uppfattningar om vad de hört gällande vad som kommer ske med förskoleklassens verksamhet och drar paralleller mellan vad som ryktas gälla i förhållande till förslaget om en tioårig grundskola. De beskriver vad de diskuterat i arbetslag och generella uppfattningar av processen av att förskoleklassen blir obligatorisk. *"Vi har ju varit den här bron så himla länge"* (Informant E). Flera av informanterna beskriver att beslutet om obligatorisk förskoleklass skulle generera att förskoleklassen blir grundskolans första klass och reflekterar kring huruvida förskoleklassen förblir förskoleklass eller blir en förstaklass. Informanterna ser alltså namnbyte som en möjlig effekt av införandet av den obligatoriska förskoleklassen.

Ska det vara ett helt fritt år innan skolan? Jo men jag tror på sikt blir det ju, alltså första året på skolan. Sen vad det ska heta om hela systemet ska göras om alltså någonstans blir det ju så att vi blir ju första klassen. (Informant E)

Det var ju faktiskt prat om det skulle bli antingen tio årig grundskola eller om det skulle bli obligatorisk. Och jag tror att de flesta pedagoger alla inser att vi har en bra verksamhet. Och att istället för det här att ha tioårig grundskola så var det ju ändå bättre att det blir obligatorisk. Och vad jag har hört utav alla som jobbar så tror jag alla tycker att det är rätt så bra. Vi vill inte ha mer kunskapskrav och så i förskoleklass. Jag tycker så so vi jobbar i dag är bra. Jag är stolt över vår verksamhet. (Informant B)

Fler av informanterna ser kunskapskrav i verksamheten som en möjlig effekt av obligatorisk förskoleklass. De samtalar informanterna berättar om, som skett bland kollegor och på sociala medier, har genererat en ide att tioårig grundskola och obligatorisk förskoleklass innebär samma fråga. Därur drar informanterna slutsatsen att kunskapskrav kommer inrättas i förskoleklass som en effekt följt av högre krav på verksamheten.

Men det kanske blir andra krav. Det var ju som förslag att det skulle bli en tioårig grundskola och att grundskolelärare skulle gå ner i förskoleklass. Men jag tycker att vi förskolelärare med den utbildningen är dom bästa på den här åldern och på att jobba på så vis som vi gör. För jag tycker inte vi ska ändra pedagogiken. (Informant C)

Men då får vi ju säkert också kunskapskrav i förskoleklass. Då skulle i alla fall jag vilja ha mer vidareutbildning. Det känns ju inte som om det är vad man utbildat sig för ja när man är lärare i förskoleklass och så. (Informant D)

Informanterna som samtalar om grundskoleutredningens förslag till tioårig grundskola ställer sig frågande till rykten och uppfattningar men välkomnar vidareutbildning. Verksamheten som bedrivs i förskoleklass uttrycker samtliga stolthet i samtidigt som de uttrycker sig osäkra till den utveckling som kommer hösten 2018 då förskoleklassens första obligatoriska termin startar. ”Så jag tror inte det kommer bli någon förändring för mig och är det så att det blir så hoppas jag att man kan få möjlighet att vidareutbildas” (Informant C). Alla informanter ser inte effekten av kunskapskrav som en sannolik effekt och vissa nämner inget om tioårig grundskola. Däremot delade de flesta informanter samma intryck av att obligatorisk förskoleklass och tioårig grundskola båda direkt hänvisar till förskoleklassens verksamhet. Detta material från intervjuerna var oförväntat. Det lyfter problem med hur information når pedagoger.

DISKUSSION

Syftet med denna undersökning var att ta reda på vilka reflektioner pedagoger har om den obligatoriska förskoleklassen och vilka effekter de ser till följd. Informanterna uttrycker positiv inställning till att förskoleklassen blir obligatorisk. De uttrycker hopp om statusförändring för lärare i förskoleklass och förbättrade möjligheter för både elever och lärare. Flertalet informanter är eniga om att de vill att verksamheten i förskoleklass mer efterliknar grundskolans upplägg med femdagarsverksamhet och med samma planeringsmöjligheter för lärare. Informanterna reflekterar också kring vilka eventuella följder av införandet av den obligatoriska förskoleklassen kan komma att ske för exempelvis sarskolan och fritids. Generellt kan en positiv syn på utveckling i förskoleklass ses bland informanterna. Det är dock med vissa osäkra uttalanden som informanterna tar ställning till vad de tror sker för dem i deras yrke. De har förhoppningar och förväntningar på vad de vill se som resultat efter införandet av obligatorisk förskoleklass. Bland de dominerande åsikterna var den om planeringsmöjligheter. Där flera informanter önskade att efterlikna det avtal som gäller för grundskolelärare.

Som en möjlig effekt till följd av att förskoleklassen blir obligatorisk ser informanterna en förändring i status för verksamheten och för lärare. Vilket de hoppas ger effekt av att planering och arbetstider mer efterliknar det som gäller för övrig grundskolepersonal. Ytterligare en effekt är att uppnå jämlikhet för alla elever i förskoleklasserna riket runt men också lika rättigheter för elever i förskoleklass som för dem i grundskolan årskurs ett och vidare. Samma effekt ser informanterna som område för förbättring även för lärare i förskoleklass. Genom förändring uppnå arbetsförhållanden mer jämlika det som gäller för grundskollärare.

Informanterna som deltagit detta examensarbete uttrycker en viss oro och osäkerhet. Samma områden som informanterna uttrycker oro kring har det i litteraturen forskats kring. Elevers skolmognad, ökad måluppfyllelse är två områden som starkt genomsyrar forskning som identifierats inför detta examensarbete. Vidare forskning efter införandet av den obligatoriska förskoleklassen med skolplikt från sex års ålder bör således se till dessa områden. Dessutom områden som likvärdiga förhållanden för lärare vilket informanterna i detta examensarbete uttrycker oro kring. Detta område lyfts inte i annan identifierad forskning. Grundskoleutredningen redogör olika faktorer över hur jämlikhet för elever skall uppnås riket runt men inte något om lärares förutsättningar inom de olika lärargrupperna i grundskolan. Denna nya kunskap om lärares oro kring förhållanden för lärare kanske utifrån ett politiskt perspektiv kan ses som obefogad eller till och med inte aktuell. Då samma oro delas av större andelen informanter bör kanske just denna effekt bör ses över i framtida forskning eller tas i beaktande när den obligatoriska förskoleklassen utvecklas. Det framstår genom de olika studierna att barns första skoltid är ett område som i möte med utveckling är i behov av uppföljning och utvärdering, läraryrket bör behandlas med samma utvecklingsintresse. Den obligatoriska förskoleklassen med skolplikt från sex års ålder kan därför inte vara färdigforskat.

Resultatet av detta arbete visar en otydlighet i vad det innebar med obligatorisk förskoleklass. Det misstogs för att komma att bli ett tionde grundskoleår. Det står beskrivet i utredningen vad de olika förslagen innebar men okunskapen skulle kunna tyda på brist på tillgänglighet eller att inte lärare involverades i tillräckligt stor utsträckning i utredning och kommande beslut. I grundskoleutredningens innehåll framgår det att det utreds både huruvida förskoleklassen skall vara obligatorisk eller omfatta skolplikt och utvecklingsmöjligheter för högstadiets måluppfyllelse med hjälp av ett tionde grundskoleår.

Likvärdig verksamhet för alla elever

Informanterna uttrycker en skillnad i olika verksamheters innehåll och arbetssätt vilket kan leda till att den utbildning eleverna får i förskoleklass innebär olikheter för elever från olika skolor. Målet med att förskoleklassen blir obligatorisk är enligt utredningen (2015:81, s. 76) bland annat att sträva mot en likvärdig verksamhet i Sveriges olika förskoleklasser och för att uppnå ett enhetligt system från förskoleklass och vidare upp i grundskolan. Slutsats kan därför dras utifrån grundskoleutredningens innehåll likt informanternas utsagor att det kommer ges stödinsatser till elever i förskoleklassen som är i behov.

Syftet med grundskoleutredningen (2015:81, ss. 56-57) var att tydliggöra förskoleklassverksamhetens syfte och dess innehåll. Enligt utredningen kommer det efter införandet av den obligatoriska förskoleklassen, precis som informanterna beskriver att de hoppas, finnas tydligare innehåll för förskoleklassverksamheten. Kvalitetsgranskningen (2015:03 s. 5) visade bland annat att det fanns skillnader i undervisningen följt av att förskoleklassen präglats av otydliga styrdokument. I förskoleklassen sker inte ofta systematiskt planeringsarbete, verksamheten genomförs och följs inte heller upp utifrån läroplanens mål. Enligt kvalitetsgranskningen (2015:03, s. 7) har innehållet i förskoleklassens verksamhet styrts av enskild lärares intresse, vilket stärks utifrån intervjuer ur denna studie. Ur intervjuerna kan det tolkas som att det till stor del även är så verksamheten i förskoleklass ser ut idag. Lärarna i Pérez Prietos (2006, s. 109) forskningsprojekt visade bland annat att lärares värderingar och förhållningssätt var en av de främsta faktorerna över hur förskoleklassens verksamhet formas. Det är alltså inte något som sker endast i Sverige då det i andra länder finns samma mönster i förskoleklassen som framkommit ur skolinspektionens kvalitetsgranskning och grundskoleutredningen. Informant A beskriver hur hen har sett skillnad på förskoleklassens arbetssätt vid inskolning av barnen från förskolan till förskoleklass. Informanterna ur Pérez Prietos (2006, s. 109) forskningsprojekt samtalar kring samverkan mellan skolan och förskolan. Informanterna B och C nämner båda att de arbetar för att stärka gruppen som går i förskoleklass för att sedan lämna över starka grupper till första klass. Däremot nämner inte många av informanterna något om samverkan mellan förskolan eller den mellan förskoleklass och första klass. Ett område som skulle kunna antas innehålla mer reflektion eftersom detta är ett av de områden som fick revidering senast i förskoleklassens del i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritids.

Enligt grundskoleutredningen skall förskoleklassens verksamhet omfatta minst 525 timmar under ett läsår (2015:81, s. 208). Dessutom understryks det i undersökningen att förskoleklassen skall innebära samma regler och samma rättigheter för alla elever (2015:81, s. 78). Då exempelvis rätten till kostnadsfri grundläggande utbildning, skolskjuts, skollunch och stöd genom särskilda insatser (2015:81, s. 76). I dessa banor reflekterar informanterna under intervjuerna. De ser effekt inom jämställdhet mellan de olika lärargrupperna och ökad jämlikhet för elever i förskoleklass vilken blir densamma som för de elever i grundskolan till följd av obligatorisk förskoleklass. Informanterna ser dessa effekter då förskoleklassen ingår i samma system, ligger i samband med grundskolan och att den obligatoriska formen bör generera samma rättigheter och likheter för både personal och elever.

Likvärdighet för lärare

Likvärdighet inom läraryrket är ett område som inte framträder i litteraturen. Här kan ett behov av ny kunskap avläsas då informanterna uttrycker en önskan om ökad jämlikhet mellan avtalen för de olika lärargrupperna. Informanterna uttrycker en förhoppning om att verksamheten i förskoleklassen skall ha samma rättigheter som för lärare i grundskolan. Detta är något som inte nämns i grundskoleutredningen (2015:81). Informanterna reflekterar kring hur deras arbete skall se ut främst i förhållande till planeringstider då förskoleklassen blir en del av grundskolan om det skulle generera samma typ av avtal för lärare i förskoleklass som för dem i grundskolan. Informanterna reflekterar då även över konsekvenserna för fritids och för fritidspedagogerna då detta är en verksamhet lärarna i förskoleklass arbetar i samt att det finns en brist av fritidspersonal. Dessa är frågor som utredningen lämnar obesvarade. Trots att det med hjälp av utredningen kan svara på missförståndet om ett tionde grundskoleår och obligatorisk förskoleklass är detta kanske något som framtida utredningar kan ge svar eller lösningar till.

Genom att införa skolplikt från sex års ålder och göra förskoleklassens verksamhet obligatorisk uttrycks det i grundskoleutredningen (2015:81, s. 76) att förskoleklassen blir en del av grundskolan och uppnår på så sätt ett enhetligt system. Man kan då anta utefter vad utredningen framför att det som informanterna D, E hoppas sker i form av att arbetsförhållandena för lärare i förskoleklass blir mer likt den för lärare i första klass och upp.

Informanterna uttrycker en önskan om ett avtal som mer efterliknar lärare verksamma i första klass och så vidare i grundskolans rum. På grund av olika uppdrag som de olika lärargrupperna innebär kan detta ses som en naiv önskad effekt. I förskoleklass kommer ej betyg sättas och verksamheten omfattar inte måluppfyllelse vilket kräver tid för lärare. Förskoleklassen skall enligt läroplanen (Lgr 11 rev. 2016 s. 20) innehålla undervisning som ger eleverna förutsättningar att utvecklas för att möta de kunskapskrav som senare kommer att ställas i grundskolans tidigare år. Undervisning som enligt läroplanen (2016, s. 20) ska ta utgångspunkt i elevernas behov och intresse. Av informanternas uttalanden, läroplanens innehåll och resultatet ur Aris studie (2014) kan det också ses som en självklarhet att avtalet för lärare i förskoleklass mer bör efterlikna den som gäller grundskolelärares. Enligt Aris studie Aris (2014, s. 1045) upplevde lärarna svårigheter med att strukturera verksamhetens

innehåll på grund av otillräckliga resurser, så som tid och personal. Informanterna förväntar sig inte samma däremot mer jämlika förutsättningar. Verksamheten i förskoleklass har ett annat innehåll som innebär andra arbetsförhållanden. Som somliga av informanterna nämner så arbetar även lärare i förskoleklass på fritids och deras planeringstid innebär andra förutsättningar för verksamheten.

Samverkan

Informant A beskriver att hen vid inskolning upplever olika arbetssätt beroende på pedagogen som verkar i förskoleklassen. Enligt utredningen bör skolverket ge förslag på ändringar i läroplan med förtydliganden om vad som gäller vid och samverkan mellan grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. Denna revidering skall ge tydligare innehåll för verksamheterna och dessutom ge tydligare reglering av vad som gäller vid övergångar mellan förskola, förskoleklass, fritidshem och skola vilket skall generera bättre förutsättningar (2015:81, ss. 56-57). Alla informanter nämner stöd för särskilda behov så som specialpedagog eller språkligt stöd för nyanlända. Detta kräver då bättre samverkan för talpedagoger, modersmållärare samt specialpedagoger. Blir det en effekt av införandet av obligatorisk förskoleklass, på så sätt att elever i förskoleklass har lika rätt till stödinsatser, skall då även stödinsatser erbjudas vilket kräver mer personal och ökad samverkan.

Utifrån informanternas utsagor är samverkan inte den effekten de lägger djupare värdering på. Det framgår emellertid att det mellan lärargrupperna bör genereras en annan typ av samverkan för att nå skillnad i tid i barngrupp och planeringstid för lärare i förskoleklassen. Det kan avläsas att det bör genereras effekt för fritidspedagoger för att möjliggöra mer tid för förskollärare utanför barngrupp om det skall nås ett avtal mer liknande den för grundskollärare. Personal i barngrupp behöver då efter skoltid bestå av fritidspedagoger istället för förskollärare. Informant E beskriver att hen inte har möjlighet till samma typ av planeringsarbete som grundskollärare eftersom hen före och efter skoltid arbetar i fritidsverksamheten. Samma reflektioner delas även av både informant B och C. Det framgår att informanterna tycker det är viktigt att en effekt bör bli samverkan för att generera effekt för deras planeringstid.

Måluppfyllelse och mognad

En entusiasm kan avläsas utifrån informanternas utlåtanden om utveckling av skolverksamheten. Att förskoleklassen blivit obligatorisk verkar inte enligt denna studie påvisa några motgångar från lärare snarare det motsatta. Dock visar informanterna i denna studie osäkerhet kring drivkrafter bakom beslut.

Gemensamt bland informanterna var att de alla ser fram emot utveckling men är osäkra på vad som är drivande faktor till utvecklingen och om konsekvenserna till följd blir fördelaktiga för deras yrke och för barnen. Informant A menar på att en faktor bakom införandet av skolplikt skulle kunna vara ”Kanske var det så att man hoppas att barnen får bättre resultat i skolan

allt som allt. Informant A och E var inte de enda som stod ensamma om att tro att måluppfyllelse var en bakomliggande faktor till att det sker utveckling i förskoleklassens verksamhet. Informant A uttrycker att *”det skulle inte förvåna mig om det var bakomliggande faktorn som drev allt framåt”*.

Enligt Ari kan startålder för skolan problematiseras genom att se till hur mogna barnen är (2014, s. 1045). När det införs skolplikt från sex års ålder och förskoleklassen blir obligatorisk har utredningen nämnt undantag där skolplikten kan ändras eller det obligatoriska året i förskoleklass kan göras på annat sätt. De lärare som deltog i Aris studie beskrev svårigheter med att möta alla barn dels beroende på ung och icke skolredo ålder samt att det blev svårare för lärarna att anpassa verksamheten utifrån alla individers olika behov. Utefter utredningen (2015:81 ss. 191-192) och informanternas antaganden verkar det högst troligt att förändring kan komma att genereras för särskola efter införandet av obligatorisk förskoleklass. I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (rev. 2016, s. 20) står det att förskoleklassen ska ge eleverna förutsättningar att utvecklas för att möta de kunskapskrav som senare kommer att ställas i grundskolans tidigare år vilket ställer krav på personal och möjligheter till särskilt stöd till de elever som behöver.

Black, Devereux och Salvanes menar också att mognad har påverkan på barns första år i skolan (2011, s. 457). I deras studie ser de till konsekvenserna då mognad inte tas hänsyn till, vilket är ett område som inte nämns i grundskoleutredningen. Informanterna tycker lika om förskoleklassens inskolnings roll in i skolans värld och i deras samtal om leken nämner de bland annat att möta barnens behov i form av mognad genom den fria leken. Aguilar och Tansinis studie (2012, s. 224) visar dock att de kunde avläsa att utifrån ett långsiktigt perspektiv har elevers tidiga skolår haft mindre eller ingen påverkan på deras senare skolår. Författarna ställer sig bakom en trygg skolstart vid tidig skolning eftersom trygghet visade sig vara en påverkande faktor på skolresultat.

Tio årig grundskola och obligatorisk förskoleklass

I sina uttalanden menar informanterna att en drivkraft bakom att det inrättas skolplikt från och med sex års ålder och förskoleklassen blir obligatorisk skulle kunna vara att nå högre måluppfyllelse. Kanske syftar informanterna till den diskussion som skett i förhållande till förslaget om tio årig grundskola där målet är att hjälpa elever nå målen för både grundskolan och de krav som ställs på gymnasiet.

Efter intervjuerna framgår det att flertalet informanter inte såg skillnad i två olika förslag som i grundskoleutredningen (2015:81) förklaras. Som informant B berättar under intervjun att *”Det var ju faktiskt prat om det skulle bli antingen tio årig grundskola eller om det skulle bli obligatoriskt”* och som informant C beskrev att *”Det var ju som förslag att det skulle bli en tio årig grundskola och att grundskolelärare skulle gå ner i förskoleklass”* kan en osäkerhet över vad de olika förslagen innebär.

Ur resultatet ser man att flera av informanterna dela samma missuppfattning om vad som utreds i grundskoleutredningen (2015:81). Informanterna tolkar förslagen om tioårig grundskola och obligatorisk förskoleklass att båda tala till förskoleklassens verksamhet. Informanterna fick inte frågan att samtala om tioårig grundskola, detta var ett område de nämnde i sina reflektioner under intervjuerna. Det utredningen föreslår är en förlängning av skolplikten med ett år för de elever som efter årskurs nio inte uppnår målen för ett nationellt program i gymnasieskolan. Där tillkommer då ett tionde grundskoleår. Detta förslag lades fram till följd av negativ kunskapsutveckling som kan ses ur nationella mätningar där svenska elevers skolresultat sjunker (2015:81, s. 115). Utredningen lägger fram fakta som stödjer behovet av att möjliggöra ett tionde grundskoleår efter årskurs nio då den främsta anledningen är att det finns elever som i stor utsträckning inte når upp till de krav som finns för att börja gymnasiet (2015:81, s. 114). Detta förslag blandar några informanter ihop med förslaget om obligatorisk förskoleklass. Det är i utredningen tydligt att det är två olika områden. Ett antagande kan göras utifrån resultatet att frågorna och informationen grundskoleutredningen behandlar inte har varit tydlig nog för lärare eller att informationen inte alls varit synlig för lärare.

Metoddiskussion

För denna studie har en kvalitativ metod använts med intervjuer som datainsamlingsverktyg. Gruppen informanter har bestått av pedagoger verksamma i förskoleklass och en lärare verksam i förskolan. Fler grupper ur lärarkåren tillfrågades såsom specialpedagoger, fritidspedagoger, resurspedagoger och specialpedagoger. Svaren från de som inte ville delta var att de inte kände att de skulle bidra med något relevant på grund av att de spenderade lite eller ingen tid i förskoleklass. Ett annat argument till att tillfrågade inte ville delta var att de inte hade tillräckliga kunskaper om beslutet för den obligatoriska förskoleklassen med skolplikt från och med sex års ålder. Vid svar från de som tackade nej till att ställa upp upplevde jag inte ett bristande intresse, snarare det motsatta. Fokus var från början inte tänkt vara enbart lärare i förskoleklass då jag hoppades att materialet skulle få ett brett spektrum genom informanter från olika delar av lärarkåren med olika reflektioner och tankar. Därför borde missivbrevet varit utformat på ett tydligare sätt för att öppna upp för, inbjuda och stärka tillfrågade så mindre osäkerhet uppstår. Många uttryckte intresse att följa ämnet och även detta arbete.

Under datainsamlingsdelen har jag tillämpat halvstrukturerade intervjuer vilket innebär att informanterna fått större frihet och talutrymme att utveckla sina svar. Mitt syfte med en sådan struktur var att öppna upp för tankar och reflektion genom följdfrågor anpassade utefter informanternas svar. Jag ville undersöka informanternas uppfattning om fenomenet genom att ställa dem frågor där de fick reflektera om hur de uppfattar att det är och skulle kunna bli precis som Alexandersson skriver (1994, s. 111). Jag fick som intervjuare på så sätt mer insikt och kännedom om deras reflektioner kring skolplikt i förskoleklass och fick flera aspekter av en uppfattning genom öppna frågor som enligt Alexandersson (1994, ss. 118-119) är ett metodiskt tillvägagångssätt under en fenomenografisk forskningsansats. Ett tillvägagångssätt hade kunnat vara gruppintervju. Enligt Davidsson (2007, s. 122) är gruppintervjuer ett bra sätt

för att skapa förutsättningar för variation. Dock kan det medföra att informanterna tillsammans finner gemensam grund och förhåller sig utefter samma perspektiv. Vilket endast delvis skulle ge mig ett svar på mitt syfte, vilket var att ta reda på vilka reflektioner pedagoger har om den obligatoriska förskoleklassen och vilka effekter de ser till följd. Genom diskussioner mellan lärare fanns det en risk att de skulle komma fram till samma reflektioner.

Strukturen på intervjuerna innebar att det krävdes att jag var mycket lyhörd och observant. Genom att spela in intervjuerna, istället för att skriva ned samtidigt, kunde jag vara närvarande och informanterna distraherades inte utav antecknande. Strukturen är också gynnsam för följdfrågor och det är enligt Kihlström (2007, s. 179) viktigt att anpassa frågorna utefter individ och på så sätt få ut mer utförliga svar. Det upplevde jag var ett svårt moment då intervjuerna blev både långa och innehållsrika. Jag skulle föredra att till framtida studier med liknande omfång skicka ut frågorna till de informanter som skall delta för att sedan diskutera deras svar vid intervjutillfället ansikte mot ansikte. Då öka möjligheten för följdfrågor på det intervjuinnehåll som under intervjutillfället som inte framträder.

Didaktiska konsekvenser

Förutsättningar för elever i förskoleklassen, ta hänsyn till barnens mognad, redo och allmänt förberedda för första klass kan utefter informanternas reflektioner ses som mål möjliga att nå. Även att insatser för elever i behov av särskilt stöd ger tillfällen för att tillgodo se alla elevers möjlighet till en god utbildning.

Syftet med denna studie var att ta reda på vilka reflektioner pedagoger har om den obligatoriska förskoleklassen och vilka effekter de ser till följd och i informanternas utsagor kan man tydligt avläsa att deras arbetsförhållanden är något som vidare behöver arbetas med. Informanterna menar att utveckling i förskoleklass lyfter förskolläraryrkets status och själva verksamheten framåt. En effekt informanterna önskar till följd av införandet av den obligatoriska förskoleklassen är att villkoren mer efterlikna grundskollärarens villkor och möjligheter, specifikt när det kommer till arbetstider och planeringsmöjligheter för undervisningen.

Förslag till vidare forskning

En uppföljningsstudie en tid efter att den obligatoriska förskoleklassen verkat för att följa upp hur lärare upplever verksamheten. Exempelvis vilka observationer och reflektioner de sett förändring inom efter att förskoleklassen blivit en del av grundskolan.

Lärare som deltog i denna studie hade alla förskollärautbildning i bakgrunden. För framtida forskning framför jag som förslag att analysera skillnader i reflektion mellan lärare med förskollärautbildning och lärare med förskoleklass till klass tre utbildning. För att analysera om de reflekterar över samma frågor och områden.

Ytterligare område att återbehandla är hur villkoren för lärare i förskoleklass utvecklas i takt med att verksamheten utvecklas. Exempelvis studera huruvida förskollärares villkor efterliknar grundskollärares villkor då informanterna uttryckt att förhållanden borde vara samma för alla lärare inom grundskolans rum.

Referenser

Aguilar R. Tansini, R. (2012). Joint analysis of preschool attendance and school performance in the short and long-run. *International Journal of Educational Development*, 19(2), ss. 224-231. DOI: 10.1016/j.ijeduev.2011.03.001

Alexandersson, M. (1994). Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus. I Starrin, B. & Svensson, P-G. (red.) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur ss. 111-136

Ari, A. (2014). Teacher Views about the Starting Age of the First Grade Elementary School Educational Sciences. *Theory and Practice*, 14(3), ss. 1043-1047 DOI: 10.12738/estp.2014.3.2117

Black, S. E. Devereux, P. J. Salvanes, K. G. (2011). Too young to leave the nest? the effects of school starting age. *The review of economics and statistics*, 93(2), ss. 455-467 ISSN: 0034-6535

Eisenhower, A. Baker, B. L. Taylor, H. Starting strong: feasibility of an indicated prevention programmeduring the transition to kindergarten. *Research Papers in Education*, 31(4), ss. 1-22 DOI: 10.1080/02671522.2015.1051100

Herbst, M. Strawiński, P. (2016). Early effects of an early start: Evidence from lowering the school starting age in Poland. *Journal of Policy Modeling*, 38(2), ss. 256-27 DOI: 10.1016/j.jpolmod.2016.01.004

Eriksson, I. & Henriksson, W. (2017). Kunskapsprövningar i klassrummet. I Lundgren, U. P. Säljö, R. & Liberg, C. (red.). *Lärande, skola, bildning*. 4. Uppl., reviderad Stockholm: Natur & Kultur ss. 23-53

God forskningssed [Elektronisk resurs]. Reviderad utgåva (2017). Stockholm: Vetenskapsrådet

Kihlström, S. (2007). Fenomenografi som forskningsansats. I Björkdahl Ordell, S. & Dimenäs, J. *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber. ss. 157-172

Kvalitetsgranskning Rapport *Undervisning i förskoleklass*. Skolinspektionen 2015:03

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Reviderad 2016) [Elektronisk resurs]. Skolverket
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3813>

Löfdahl, A (2014). God forskningssed - regelverk och etiska förhållningssätt. I Löfdahl, A. Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. 1. uppl. Stockholm: Liber ss. 32 – 43

Grundskoleutredningen (2015). *Mer tid för kunskap, – förskoleklass, förlängd skolplikt och lovskola* (SOU 2015:81). Stockholm: Utbildningsdepartementet

Pérez Prieto, H. (2006). Olika sätt att vara lärare på i skolans början. I Karlsson, M. Melander, H. Pérez Prieto, H. Sahlström, F. *Förskoleklassen - ett tionde skolår?* 1. uppl. Stockholm: Liber ss. 75-110

Skolverket (1999). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet*. Stockholm: CE Fritzes AB.

SFS 2017:892 *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket (2014). *Förskoleklassen – uppdrag, innehåll och kvalitet*.

https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskildpublikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D3329

Starrin, B. (1994). Om distinktionen kvalitativ-kvantitativ i social forskning. I Starrin, B. & Svensson, P-G. (red.). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur ss. 11-39

Sveriges riksdag (2017). *Skolstart vid sex års ålder*.

http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/skolstart-vid-sex-ars-alder_H501UbU7

Utbildningsutskottets betänkande. *Skolstart vid sex års ålder*. Elanders Sverige AB, Vällingby 2017/18:UbU7

Bilaga 1

Missivbrev

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Hej

Jag heter Jessica och studerar sista terminen till förskollärare vid högskolan i Borås. Jag skriver nu mitt examensarbete som handlar om skolplikt i förskoleklass vilket beslutades november 2017 och får effekt från hösten 2018. I mitt examensarbete är jag intresserad av att undersöka vilka reflektioner pedagoger har om skolplikt i förskoleklass och för att svara på mitt syfte kommer jag därför genomföra intervjuer med lärare.

Det är viktigt att ni som deltar vet att jag i min undersökning utgår ifrån de forskningsetiska principerna, vilka innebär att:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

Intervjun beräknas ta mellan 10-20 minuter. Skulle du vilja och har möjlighet att bli intervjuad är jag tacksamma om du så snart som möjligt hör av dig till mig men senast **16/12**. Jag är flexibel och kan anpassa mig utefter tid och plats som bäst passar dig. Har du/ni det svårt att lösa under arbetstid kan jag erbjuda min tid hos er i er verksamhet för att lösa raster och utan kostnad vikariera men kan också ses övriga tider under dagen som bäst passar dig.

Jag skulle verkligen uppskattat att få en intervju med dig och få ta del av ditt perspektiv, dina funderingar, erfarenheter och kunskaper. Om ni har frågor och funderingar kring undersökningen kan ni nå mig på mail eller mobil.

Jag ser fram emot att träffa dig!

Jessica Ottosson

SXXXXXX@student.hb.se

XXXXXXXXXX

Bilaga 2

Intervjufrågor

1. Vad har du för erfarenheter av förskoleklass?
2. Vad har du för tankar kring det nya beslutet att det införs skolplikt i förskoleklassen?
 - Varför tror du det beslöts att införa skolplikt i förskoleklass?
3. Vilka konsekvenser (positiva och negativa) tror du kan genereras till följd av skolplikt i förskoleklass?
 - På vilket sätt tror du att skolplikten kommer påverka ditt yrke som lärare?

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se